

Tornio

Ylitornio

**Kiusaamiseen ja väkivaltaan
puuttumisen toimintamalli
perusopetuksessa**

Henkilöstön opas

Tekijät Johanna Kallio ja Annika Köpman

STOP! Yhdessä kiusaamista ja väkivaltaa vastaan- hanke

Koulun tulee olla turvallinen paikka kaikille, jotka siellä opiskelevat tai tekevät työtä - se säädetään jo Perusopetuslaissa. Turvallinen toimintakulttuuri rakentuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta, pedagogisesta ja digitaalisesta turvallisuudesta. Kaikkien koulussa olevien velvollisuutena on sitoutua turvalliseen oppimisympäristöön ja toimia omalta osaltaan kaikkia kohtaan yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.

Kouluilla on velvollisuus huolehtia oppilaiden turvallisuudesta ja varautua erilaisiin kriisitilanteisiin. Turvallisuuskäytännöt sisältävät muun muassa poistumisharjoitukset, riskien arvioinnin ja toimintaohjeet mahdollisiin uhkatilanteisiin. **Jokaisella koululla tulee olla toimintamalli häirintään, kiusaamiseen sekä väkivaltaan liittyen.** Kiusaamisen vastaisessa työssä tavoitteena on luoda kouluun vertaissuhteita tukeva ja vuorovaikutuksen ongelmia ehkäisevä toimintakulttuuri, jossa minkäänlainen toista loukkaava käytös ei ole hyväksyttyä.

Kiusaamisen ehkäisy on koko koulun yhteinen tehtävä ja kaikkeen koulussa esiin tulevaan epäasialliseen käytökseen on puututtava kunkin tilanteen edellyttämällä tavalla. **Kaikilla aikuisilla on velvollisuus toimia havaittuaan kiusaamista** - tapaukset selvitetään viipymättä, niihin puututaan johdonmukaisesti ja huoltajiin ollaan yhteydessä. Koulun tehtäviin kuuluu myös osapuolten aseman turvaaminen ja muutoksen tukeminen.

Tässä oppaassa oleva kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumisen toimintamalli on tuotettu osana Opetushallituksen rahoittaman **STOP! Yhdessä kiusaamista ja väkivaltaa vastaan** -hankkeen tavoitteiden tuotoksena. Toimintamalli on koottu jo kouluilla olemassa olevista toimintamalleista yhdeksi yhteneväiseksi malliksi ja se on käytössä niin Tornion kuin Ylitornion perusopetuksessa.

Tornio

ylitornio

Sisällys

HYVINVOINNIN EVÄITÄ TYÖPÄIVÄÄN

KIUSAAMISEN PUUTTUMISEN MALLI PERUSOPETUKSESSA

Turvallisen toimintakulttuurin periaatteet	8
Kiusaamiseen puuttuminen	9
Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumisen toimintamalli perusopetuksessa	10
Laki ja ilmoitusvelvollisuus	11
TOIMINTAMALLIN VAIHEET	12
Tilanteen havaitseminen/Tiedon saaminen	12
Tilanteen selvittäminen	12
Seuranta	13
Kirjaaminen	13
Huoltajien informointi	13
Väkivaltatilanteet	14
Viranomaisyhteistyö	14
Koulun sisäiset tukirakenteet	15
STOP -kortti – Kiusaamisen selvittelyn lomake (Wilma)	16

HYVINVOINNIN EVÄITÄ TYÖPÄIVÄÄN

Koulutyö on täynnä merkityksellisiä hetkiä, mutta myös tilanteita, jotka kuormittavat – erityisesti silloin, kun käsitellään lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä huolia, kuten kiusaamista tai väkivallan kokemuksia. Nämä tilanteet koskettavat usein syvältä ja vaativat ammatilliselta osaamiselta paljon. Siksi on erityisen tärkeää, että huolehdimme sekä omasta jaksamisestamme että toistemme hyvinvoinnista. Oma jaksaminen ei ole erillinen asia työstä – se on olennainen osa hyvää ja kestäväää työtä.

On inhimillistä, että kaikki tilanteet eivät ratkea helposti tai heti. Riittämättömyyden tunteet, huoli oppilaasta tai kuormittavat kohtaamiset kuuluvat tähän työhön. Niiden äärellä ei kuitenkaan tarvitse jäädä yksin. Jokainen kokemus ansaitsee tulla jaetuksi ja kuulluksi. Työyhteisön voima syntyy luottamuksesta, avoimuudesta ja siitä, että uskallamme tukea toinen toistamme. Kun jaamme kokemuksia, pyydämme apua ja pysähdymme yhdessä pohtimaan ratkaisuja, kevennämme omaa kuormaa ja vahvistamme yhteistä osaamistamme. Yhdessä kannettu huoli muuttuu kevyemmäksi.

On tärkeää antaa itselleen lupa myös palautumiseen. Pienetkin hetket päivän aikana – hengähdystauko, kollegan kanssa jaettu ajatus, kiireetön kahvihetki – voivat tukea jaksamista merkittävästi. Huomaamalla omat rajamme ja kunnioittamalla niitä rakennamme kestäväää tapaa tehdä työtä. Kun pidämme huolta itsestämme, annamme samalla oppilaille arvokkaan mallin siitä, mitä hyvinvoinnista huolehtiminen tarkoittaa. Näytämme teoillamme, että jokainen ihminen on arvokas ja ansaitsee tulla kohdatuksi myötätunnolla – myös me itse.

Hyvinvointi alkaa usein pienestä: siitä, että pysähdymme kuuntelemaan itseämme, tunnistamme omat tarpeemme ja uskallamme pyytää tukea ajoissa. Jokainen askel oman jaksamisen tukemiseksi on tärkeä ja vaikuttaa koko yhteisön hyvinvointiin. Jokainen teistä tekee merkityksellistä ja arvokasta työtä joka päivä – usein tilanteissa, jotka vaativat rohkeutta, herkkyyttä ja sitkeyttä.

Kiitos siitä, että välitätte, kohtaatte ja pidätte kiinni lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Teidän työnne jättää jäljen, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen.

HYVINVOINNIN EVÄITÄ TYÖPÄIVÄÄN

Kollegoidesi kannustavia ajatuksia työhyvinvoinnin edistämiseen:

- ✓ Pysähdy huomaamaan, milloin olet tehnyt jo riittävästi. Teet varmasti parhaasi tämän päivän olosuhteissa! Se riittää! Ole armollinen itsellesi!
- ✓ Avoimuus! Otetaan kaikki mukaan toiminnan suunnitteluun.
- ✓ Lisätään yhdessä positiivista viestintää! Se kehittää eniten yhteisöllisyyttä
- ✓ Jokainen aikuinen eri ammattinimikkeineen ovat yhtä tärkeitä koulun aikuisia. Arvostetaan heitä jokaista!
- ✓ Järjestetään yhteisiä kahvi- ja harrastehetkiä! Yhdessä jaetut sydänhetket lisää hyvinvointia!
- ✓ Mikrotauot aamulla ja päivällä ovat tärkeitä hektisessä työssä! Hengitä..
- ✓ Kysytään kollegan kuulumisia, vaikkei hän olisi uupunut. Ole läsnä ja keskittynyt, kun hän vastaa.
- ✓ Pysähdytään keskustelemaan, kuuntelemaan aidosti toisiamme. Kysytään kuulumisia niin työhön kuin vapaa-aikaan liittyen.
- ✓ Kehutaan aina toisiamme, koska se tuntuu hyvälle, ja kehun vaikutus näkyy meissä kaikissa!
- ✓ Kiitetään kollegoita viikoittain jostakin konkreettisesta!
- ✓ Kannusta ja auta. Esim. pieni arjen apu vaikka luistinten laitossa tuntuu mukavalta.
- ✓ Pieni käsivarren kosketus ohimennen käytävällä = olet minulle tärkeä.
- ✓ Muista: oppilaan reaktiot eivät ole henkilökohtaisia – ne kertovat heidän haasteistaan.
- ✓ Nosta jokaisesta päivästä mieleesi onnistuminen, joka jäi erityisesti mieleesi!
- ✓ Jaetaan hyviä käytänteitä – kaikkea ei tarvitse kehittää yksin. Pyydetään rohkeasti apua!
- ✓ Nauretaan yhdessä päivittäin! Huumori on voimavara!
- ✓ Kun olet väsynyt, tunnista se ja kevennä tehtävälistaa. Keventäminen ja hidastaminen ei ole laiskuutta vaan viisautta.
- ✓ Pidetään rajat selkeinä: työ ei saa tulla kotiin joka päivä.

“Turvallinen koulu alkaa aikuisista.”

**Kiusaamisen puuttumisen malli
perusopetuksessa**

TURVALLISEN TOIMINTAKULTTUURIN PERIAATTEET

Koulun toimintaa ohjaavat perusopetuslaki, oppilashuoltolaki ja koulun omat järjestyssäännöt sekä kaupungin omat linjaukset. Perusopetuksessa **tulee olla seuraavat lakiin perustuvat suunnitelmat**, jotka turvaavat opetuksen lainmukaisuuden sekä oppilaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden.

Keskeiset lait

- Perusopetuslaki 628/1998
- Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1278/2013
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Tietosuojalaki 1050/2018

Opetusta ohjaavat suunnitelmat

- Perusopetuksen opetussuunitelman perusteet (OPH)
- Kunnan oma opetussuunnitelma
- Koulun lukuvuosisuunnitelma

Turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat

- Pelastussuunnitelma
- Kriisisuunnitelma
- Järjestyssäännöt

Hyvinvointiin liittyvät suunnitelmat

- Oppilashuoltosuunnitelma
- Oppimisen tuen suunnitelmat
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo- suunnitelmat
- Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma

Muita keskeisiä ohjeita ja suosituksia

- Valtioneuvoston asetukset opetuksesta ja turvallisuudesta
- THL:n ja Opetushallituksen suositukset

KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Perusopetuslaki (628/1998, 29 §) takaa jokaiselle opetukseen osallistuvalla oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallisuudella tarkoitetaan sekä fyysistä että henkistä turvallisuutta – sitä, ettei koulussa tarvitse pelätä. Laki velvoittaa kouluja myös laatimaan suunnitelman kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Toimintamalli antaa selkeät vaiheet kiusaamistilanteiden käsittelyyn ja varmistaa, että kaikki tapaukset otetaan vakavasti ja että opettajilla on yhtenäiset toimintatavat. **Jokaisen koulun työntekijän, joka havaitsee kiusaamista tai saa siitä tiedon, on huolehdittava, että asian selvittäminen alkaa heti.**

Opettajan tai rehtorin on ilmoitettava, jos heidän tietoonsa tulee koulussa tai koulu- ja kotimatalla tapahtunutta häirintää, kiusaamista tai väkivaltaa. Koulun on ilmoitettava tapahtuneesta sekä siihen syyllistyneen että sen kohteena olevan oppilaan huoltajille tai muille laillisille edustajille. Lisäksi koulu tarjoaa tarvittaessa kuraattorin palvelua ja muita mahdollisia tukitoimia. Sama toimintatapa koskee myös nettikiusaamista.

Kiusaaminen ei itsessään ole rikos, mutta se voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Mahdollisia rikosnimikkeitä ovat esimerkiksi kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, laitton uhkaus, identiteettivarkaus, vahingonteko ja pahoinpitely. Jos teko on rikosluonteinen, koululla on velvollisuus tehdä rikosilmoitus.

Kiusaamisen vastainen toimintamalli edellyttää, että siihen perehdytetään ja siitä tiedotetaan säännöllisesti henkilöstölle, oppilaille ja huoltajille. **Huoltajille toimintamallista kerrotaan vanhempainilloissa ja Wilmassa. Luokanopettajat/-valvojat tiedottavat oppilaille toimintamallista ja siihen liittyvistä käytännöistä lukuvuoden alussa.**

Koulun henkilökunta perehdytetään toimintamalliin lukuvuoden ja -kauden alussa sekä aina uuden työntekijän aloittaessa. **Perehdyttämisestä ja sen tiedottamisesta vastaa rehtori.** Samalla sovitaan myös toimintamallin toteuttamisen edellyttämästä työn- ja vastuunjaosta sekä henkilöstön osaamisen turvaamisesta esimerkiksi täydennyskoulutuksen tai työnohjauksen kautta.

Opetuksen järjestäjän on seurattava ja arvioitava toimintamallin toteutumista osana koulun opiskeluhoitosuunnitelmaa. **Toimintamallin päivittämisestä vastaa sivistystoimen johtoryhmä johtavan rehtorin johdolla.**

Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumisen toimintamalli perusopetuksessa

YKSITTÄINEN RIITATILANNE/EPÄASIALLINEN KÄYTÖS

Tilanteen havaitseminen/ tiedon saaminen

1. Tilanteen havainnut/tiedon saanut tekee VERSO-sovittelu pyynnön

Kun tilanne ei sovellu VERSO-sovitteluun

1. Tilanteen havainnut välittää tiedon luokanopettajille/-valvojille.

VERSO-sovittelu

1. VERSO tapaaminen osapuolten kesken.
2. Dokumentointi VERSO lomakkeelle.

Selvityskeskustelu

1. Luokanopettajat/-valvojat selvittävät yhdessä toisen aikuisen kanssa.
2. Kaikki osapuolet kuullaan erikseen

Jatkotoimenpiteet

- Seuranta 1vko.
- Seurantatapaaminen.
- Koulun VERSO toimenpiteiden mukaan tieto huoltajille.

1. KIUSAAMINEN ON TOISTUVAA TAI MUUTEN TÄYTTÄÄ KIUSAAMISEN KRITEERIT

Tilanteen havaitseminen/ tiedon saaminen

1. Tilanteen havainnut välittää tiedon luokanopettajille/-valvojille.

Selvityskeskustelu

1. Luokanopettajat/-valvojat selvittävät yhdessä toisen aikuisen **tai** kiusaamisen vastaisen työn tiimin kanssa.
2. Kaikki osapuolet kuullaan erikseen.
3. Tieto huoltajille ja dokumentointi STOP-kortille. (Wilma)

Jatkotoimenpiteet

- Tieto huoltajille.
- Tieto opettaville opettajille.
- Seuranta 1-2vko.
- Seuraamustoimet.
- Seurantatapaaminen.
- Tukitoimet osapuolille.

2. KIUSAAMINEN TAI EPÄASIALLINEN KÄYTÖS JATKUU EDELLEEN

Tilanteen havaitseminen/ tiedon saaminen

1. Tieto luokanopettajille/-valvojille
2. Luokanopettajat/-valvojat vie asian tiedoksi rehtorille **tai** kiusaamisen vastaisen työn tiimille.
3. Luokanopettaja/-valvoja tai rehtori voi konsultoida sovittelupalvelua.

Yhteistapaaminen

1. **Luokanopettajan/-valvojan kokoamat erilliset tapaamiset** kaikkien osapuolten huoltajien kanssa - mukana rehtori/kiusaamisen vastaisen työn tiimi, **tarvittaessa** kuraattori ja sovittelupalvelu.
2. Dokumentointi STOP-kortille. (Wilma)

Jatkotoimenpiteet

- Tieto opettaville opettajille.
- Seuranta 1-2vko.
- Seuraamustoimet.
- Seurantatapaaminen.
- Tukitoimet osapuolille.

3. PITKÄÄN JATKUNUT KIUSAAMINEN TAI VÄKIVALTAINEN KÄYTÖS

Tilanteen havaitseminen/ tiedon saaminen

1. Tieto luokanopettajille/-valvojille.
2. Luokanopettajat/-valvojat vie tiedon välittömästi rehtorille, apulais- tai vararehtorille.
3. **Rehtorin, apulais- tai vararehtorin vastuulla on tiedottaa** huoltajille asiantuntijaryhmän kokoontumisesta yhdessä huoltajien kanssa.

Asiantuntijaryhmä

1. Rehtori, apulais- tai vararehtori kokoaa **asiantuntijaryhmän:** rehtori, luokanopettajat/-valvojat, kiusaamisen vastaisen työn tiimi, kuraattori **tarvittaessa** koulupsykologi, lastensuojelu, poliisi ja/tai sovittelupalvelu tai muut toimijat.
2. Asiantuntijaryhmä tapaa huoltajat yhteisesti **tai** erikseen.
3. Dokumentointi STOP-kortille. (Wilma)

Jatkotoimenpiteet

- Seuraamustoimet: koulun toimet, poliisin/sovittelun toimet.
- Tukitoimet osapuolille.
- Asian sovittelu jatkuu sovittelutoimen kanssa.
- Seuranta koululla.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Rikosilmoitus.

Väkivaltatilanteet

Väkivaltaan kuuluvat **kaikki välittömästi henkeä ja terveyttä uhkaavat fyysiset ja psyykkiset väkivaltatilanteet.**

Tilanteen havaitseminen/ tiedon saaminen

1. Tieto **välittömästi rehtorille**
2. Koulu siirtyy **suoraan lain velvoittamiin toimenpiteisiin:** Suora yhteys huoltajiin, lastensuojeluilmoitus, rikosilmoitus poliisille, opetuksen epäminen, määräaikainen erottaminen.

Jatkotoimenpiteet

- Tapauksen käsittely siirtyy välittömästi muille viranomaisille.
- Koulu järjestää tukitoimia.

Laki ja ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaki 2 § (Vastuu lapsen hyvinvoinnista)

- Lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista.
- Lapsen huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi.
- Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (Yhteydenotto opiskeluhuoltopalvelujen saamiseksi)

- Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuoltopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon työntekijään yhdessä oppilaan kanssa.
- Jos yhteydenottoa ei voi tehdä yhdessä, oppilaalle sekä hänen huoltajalleen on annettava tieto yhteydenotosta ja sen syistä, ellei laki toisin sääädä.

YKSITTÄINEN RIITATILANNE/EPÄASIALLINEN KÄYTÖS

Perusopetuslaki 29 §

- Opettajan tai rehtorin **velvollisuus ilmoittaa** huoltajille tai laillisille edustajille, jos koulussa tai koulumatkalla on tapahtunut häirintää, kiusaamista, syrjintää tai väkivaltaa
- Ilmoitus koskee sekä epäiltyä että kohteena olevaa oppilasta.

KIUSAAMINEN ON TOISTUVAA TAI MUUTEN TÄYTTÄÄ KIUSAAMISEN KRITTEERIT

Perusopetuslaki 35 a § (kasvatuskeskustelu)

- Oppilas voidaan määrätä kasvatuskeskusteluun, jos hän häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti, kohtelee muita oppilaita tai henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai loukkaa toisen ihmisarvoa.
- Keskustelu tulee kirjata ja siitä tulee ilmoittaa huoltajille.
- Huoltajalle varataan mahdollisuus osallistua keskusteluun, jos katsotaan tarpeelliseksi.

Perusopetuslaki 36 a §

- Ennen kirjallista varoitusta tai määräaikaista erottamista oppilaan huoltajalle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi.
- Muista kurinpitotoimista (36 §) on ilmoitettava huoltajalle.
- Jos kyse on opetuksen epäamisestä (36 c §), tieto voidaan joutua välittämään myös sosiaalihuollon viranomaiselle.

KIUSAAMINEN TAI EPÄASIALLINEN KÄYTÖS JATKUU EDELLEEN

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1 § ja 2 §

- Tavoitteena on käsitellä rikoksen aiheuttamat henkiset ja aineelliset haitat sekä sopia niiden hyvittämisestä. Sovittelu voi koskea myös vähäisiä riita-asioita.
- Sovittelu edellyttää osapuolten henkilökohtaista ja vapaaehtoista suostumusta.
- Alaikäiseltä tarvitsee oman, että huoltajan suostumuksen.

PITKÄÄN JATKUNUT KIUSAAMINEN TAI VÄKIVALTAINEN KÄYTÖS

Lastensuojelulaki 25 § (ilmoitusvelvollisuus hyvinvointialueelle)

- Ammattihenkilöillä (esim. opettajat, terveydenhuollon työntekijät) on velvollisuus tehdä ilmoitus salassapitosäännöksistä huolimatta, jos lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen antavat aiheen selvittää lastensuojelun tarvetta.

Lastensuojelulaki 25 § (ilmoitusvelvollisuus poliisille)

- Ammattihenkilöillä on velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikos (rikoslain 20 luku) tai henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos (rikoslain 21 luku), jonka enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta.

TOIMINTAMALLIN VAIHEET

Kiusaamisen arviointi ei perustu vain keston, vaan myös oppilaan omaan kokemukseen. Jokainen kiusaamisen selvittely tapaus arvioidaan tapauskohtaisesti. Tilanteet lähtevät liikkeelle kartoituksesta ja selvityskeskustelusta (vaihe 1). Selvityskeskustelun aikana arvioidaan, onko esimerkiksi vaiheen 1 selvitys- ja jatkotoimet riittävät vai onko tarve siirtyä selvittelyssä välittömästi vaiheeseen 2 ja/tai 3.

Jokainen lapsi/nuori kokee kiusaamistilanteet aina yksilökohtaisesti. Näissä tilanteissa opetus- ja ohjaushenkilöstön ammattiosaaminen on keskeisessä roolissa, kun kokonaisuutta arvioidaan: huomioidaan oppilaan kokemus, tilanteen toistuvuus ja vakavuus, vaikutukset hyvinvointiin sekä ryhmädynamiikka. Ammatilliset tekevät aina lopullisen arvion siitä, millaiset toimenpiteet (vaihe 1-3) ovat tilanteessa tarpeellisia, riittäviä ja tarkoituksenmukaisia.

TILANTEEN HAVAITSEMINEN/TIEDON SAAMINEN

Opetuksen järjestäjän tulee jokaisessa toimintamallin vaiheessa ottaa huomioon oppilaan ikä ja kehitystaso. Tilanteita ei kuitenkaan saa vähätellä.

- **Tilanteen kartoituksen tekee ensimmäinen koulun aikuinen**, joka on havainnut tilanteen tai saanut tiedon häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta.
- **Tilanne tulee keskeyttää välittömästi**, jos se tapahtuu siinä hetkessä. **Kaikilla aikuisilla on velvollisuus toimia havaittuaan kiusaamista.**
- **Kartoitus tehdään rauhallisessa paikassa ja kaikki osalliset kuullaan erikseen.**
 - Avuksi tilanteen kartoitukseen voi pyytää myös toisen aikuisen.
 - Tilanteen kartoitus tehdään saman päivän aikana mahdollisimman nopeasti.

Kartoitus:

- Kuuntele ja ota tieto vastaan vakavasti.
- Keskustele asianosaisten kanssa ja pyri selvittämään mahdollisimman kattavasti, **mitä on tapahtunut, ketä on ollut osallisina ja kuinka kauan tilanne on jatkunut.**
 - Tilanteen havainnut tekee VERSO sovittelu pyynnön, jos tilanne soveltuu siihen. Jos käy ilmi, että tapaus ei ole yksittäinen riitatilanne, tapauksessa toimitaan toimintamallin mukaan kuvatuilla tavoilla.
- **Vie tieto luokanopettajalle/-valvojalle ja sopikaa toimintatavoista ja työnjaosta.**
- Oppilaalla on mahdollisuus selvittää tilannetta myös itselleen turvallisen aikuisen kanssa, mutta luokanopettajan/-valvojan pitää tietää tilanteesta, koska hän vastaa prosessin etenemisestä.
 - Tämä tarkoittaa, että luokanopettajan/-valvojan tulee:
 - saada tieto jokaisesta kiusaamisepäilystä,
 - osallistua tilanteen arviointiin/selvittelyyn,
 - olla mukana jatkotoimien suunnittelussa,
 - seurata ja dokumentoida prosessin eteneminen,
 - varmistaa, että oppilaiden tukitoimet/kurinpitotoimet järjestyvät.

TILANTEEN SELVITTÄMINEN

Jokainen tilanne selvitetään mahdollisimman nopeasti ja niistä **ilmoitetaan kaikkien osapuolten huoltajille viipymättä!**

1. Keskustelu kiusaamista kokeneen oppilaan kanssa

- Tarkennetaan tapahtumia
- Kysytään toiveita ja huolia
- Sovitaan välittömästä tuesta ja turvatoimista (kuka tukee, miten seurataan)

2. Keskustelu epäasiallisesti käyttäytyneen oppilaan/oppilaiden kanssa

- Tehdään jokaisen kanssa erikseen, ei ryhmässä.
- Tehdään selväksi, että kiusaaminen lopetetaan ja se on lainvastaista.
- Sovitaan konkreettiset odotukset ja seuranta.

3. Mahdolliset ryhmä- tai yhteisökeskustelut (esim. VERSO)

- Tehdään vain asiantuntevan henkilön johdolla (ei vastakkainasettelua)

VERSO eli vertaissovittelu on kouluissa toteutettavaa **sovittelutoimintaa**. Sovittelijoina toimivat koulutuksen saaneet oppilaat, ja heidän tukena on aina koulutetut aikuiset. Toiminnan tarkoituksena on tukea lasten oppimista, oikeuksia ja osallisuutta. Tutustu oman koulusi VERSO-toimintaan ja sen käytäntöihin.

SEURANTA

- Sovitaan seuranta päivittäin/viikottain tilanteen vakavuuden mukaan.
- Seurannasta vastaa nimetty aikuinen.
- Jos kiusaaminen ei lopu, toimenpiteitä kiristetään joka kerta. Se siirtyy kurinpidolliseksi ja oppilashuollolliseksi asiaksi. Toimenpiteiden on tehostuttava ja seurata tiukemmat selvittelyvaiheet. Ks. toimintamalli.
- Asian siirtyessä rehtorin vastuulle, rehtorin tulee kutsua koolle asiantuntijaryhmä (esim. opettaja, huoltajat, kuraattori, psykologi).

KIRJAAMINEN (ERITTÄIN TÄRKEÄÄ)

Kirjaamiset tehdään Wilmassa olevalle STOP-kortille, kirjaamisen tekee luokanopettaja/-valvoja. Kaikki tehdyt toimet on dokumentoitava, jotta voidaan osoittaa, että koulu toimii lain edellyttämällä tavalla. Kirjaaminen on lakisääteinen velvollisuus. Näitä kirjauksia saatetaan tarvita myöhemmin, joskus vuosienkin päästä, joten kirjausten säilyttäminen pitää olla asianmukaisesti järjestetty.

Kirjauksissa tulee olla:

- Päivämäärä ja paikka
- Ketä asia koskee (nimet)
- Mitä on tapahtunut (faktat, ei tulkintaa)
- Mitä toimenpiteitä on tehty
- Seuranta-aikataulu ja nimetyt vastuuhenkilöt
- Milloin tilanne arvioidaan uudelleen.

Kirjataan joka kerta, kun:

- Tapahtuu uusi kiusaamistilanne
- Keskustellaan oppilaan kanssa
- Soitetaan huoltajille
- Tehdään yksikin toimenpide

Löydät tarkemmat ohjeet STOP-kortin täyttämiseen tämän oppaan sivuilta 16-19.

HUOLTAJIEN INFORMOINTI

Kaikkien osapuolten huoltajille kerrotaan:

- Osapuolten nimet
- Mitä tietoa koululla on
- Mitä on tehty
- Mitä tehdään seuraavaksi
- Kuka vastaa seurannasta

Huoltajille **ei kerrota muiden oppilaiden henkilökohtaisia tietoja kuten esim. terveystiedot.** Tiedotteiden sävy huoltajille tulee olla neutraali, ei sisällytetä koko tapahtumakuvausta. **Huoltajat kutsutaan koolle,** mikäli kiusaaminen jatkuu.

Koolle kutsuttaessa:

- Jaetaan tieto eri tapaamisissa.
- Kiusatun huoltajien tapaaminen, keskitytään turvaan ja tukitoimiin.
- Kiusaajan/kiusaajien huoltajien tapaaminen, keskitytään käyttäytymisen muutokseen ja velvoitteisiin.
- Myös huoltajien tapaamiset tulee dokumentoida.

VÄKIVALTATILANTEET

Välitön toiminta tilanteessa

- Aikuinen puuttuu heti, jos on mahdollista saada toinen aikuinen nopeasti tilanteeseen niin pyydä!
- Keskeytetään tilanne välittömästi.
- Erotetaan osapuolet rauhallisesti ja turvallisesti.
- Varmistetaan, ettei kukaan ole vaarassa.

Tarkistetaan mahdolliset vammat

- Tarvittaessa kouluterveydenhoitaja arvioi vammoja.
- Jos vamma on vakava → hätäilmoitus 112.
- Jos tilanne vaatii lääkärin arviointia → huoltajille soimitaan heti.

Tilannetta ei vähätellä, ei puhuta 'tappeluna' tai 'riitana', jos kyseessä on lyöminen, potkiminen, kuristaminen, raahaaminen, esineen käyttäminen lyöntivälineenä tai uhkailu väkivallalla. **Näissä tapauksissa puhutaan väkivallasta** ja siihen liittyy **lain mukainen velvoite toimia.** **Väkivaltatapaukset viedään heti rehtorin tiedoksi. Tilanteen havainnut tekee asiasta rikosilmoituksen sekä lastensuojeluilmoituksen yhdessä rehtorin kanssa.**

Jatkotoimet heti tapauksen jälkeen:

- **Keskustelu uhrin kanssa**
 - Kuvaus tapahtuneesta.
 - Miltä tuntui, mitä pelkoja on.
 - Sovitaan turvatoimet.
- **Keskustelu väkivaltaa tehneen oppilaan kanssa**
 - Tehdään selväksi, että väkivalta on lain vastaista.
 - Ei syyttelyä, mutta selkeät rajat ja seuraukset.
- **Huoltajille ilmoitetaan heti, ei pelkkää viestiä Wilmaan.**

Mikäli väkivalta kohdistuu henkilökuntaan:

Jos opetushenkilöstöön kuuluva joutuu työssään väkivallan kohteeksi, hänen ja hänen esihenkilönsä on syytä pohtia, tehdäänkö asiasta tutkintapyyntö tai rikosilmoitus poliisille. Arviointiin voivat vaikuttaa esimerkiksi oppilaan ikä, terveydentila ja kehitystaso sekä teon vakavuus. Rikosilmoitus voidaan tehdä myös alle 15-vuotiaan tekemästä teosta.

Jos rikosilmoitus tehdään, asia etenee viranomaisten käsittelyssä poliisitutkintaan, syyteharkintaan ja mahdollisesti tuomioistuimen käsiteltäväksi.

VIRANOMAISYHTEISTYÖ

Vakavissa väkivaltilanteissa tehdään yhteistyötä **poliisin** ja **sosiaalitoimen** kanssa. Viranomaisyhteistyö varmistaa oppilaiden turvallisuuden ja tukee koulua vaikeissa tilanteissa. Viranomaisyhteistyöhön kuuluu myös yhteistyö **sovittelun** kanssa. **Sovittelu otetaan mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa**, kun kiusaamista on jatkunut pitempään. Sosiaalitoimeen tehtävä lastensuojeluilmoitus tehdään lain velvoittamalla tavalla.

Poliisi tulee ottaa mukaan, kun:

- Väkivalta aiheuttaa mustelmia, haavoja tai kipua tai tilanteessa on mukana uhkailua tai oppilas käyttää esinettä aseena.

Sovitteluun sekä poliisiin ja lastensuojeluun **voi olla matalalla kynnyksellä yhteydessä ja konsultoida**, jos on epävarmuutta, miten epäselvissä tapauksissa tulisi toimia ja edetä.

KOULUN SISÄISET TUKIRAKENTEET

Jos koulun työntekijä arvioi, että oppilas tarvitsee opiskeluhuollon palveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä kouluterveydenhuoltoon tai opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin. Yhteydenotto tehdään oppilaan kanssa yhdessä, ja työntekijän tulee antaa kaikki tiedossaan olevat tiedot, joita tarvitaan oppilaan tuen tarpeen arvioimiseksi. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä oppilaan kanssa, oppilaalle on kerrottava, että yhteydenotto on tehty, ja hänelle on annettava mahdollisuus keskustella yhteydenoton syistä. Myös huoltajalle tulee antaa tieto yhteydenotosta, ellei laissa toisin säädetä.

Kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimien sekä turvaamistoimenpiteiden tarkoituksena on puuttua ei-toivottuun käyttäytymiseen ja samalla turvata oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kurinpitotoimia harkittaessa otetaan huomioon teon vakavuus sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Tutustu oman koulusi kurinpitotoimiin.

Koulun järjestyssäännöt sekä muut kouluissa noudatettavat säännöt ja määräykset on tärkeää käsitellä osana opetusta. Oppilaiden kanssa on hyvä pohtia sääntöjen merkitystä sekä käydä läpi, millaisia seurauksia sääntöjen rikkomisesta voi olla.

On tärkeää muistaa, että **kaikki kiusaamistilanteen osapuolet tarvitsevat tukea.** Kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimien yhteydessä on varmistettava, että oppilas saa riittävästi psykososiaalista tukea myös silloin, kun hän on itse toiminut väärin. On myös tärkeää pohtia millä tavoin tukea voidaan tarjota niin yksilö, ryhmä kuin yhteisötasolla. Kiusaaminen on monimuotoinen ilmiö, joka vaikuttaa myös ryhmään sekä mahdollisesti koko yhteisöön.

STOP -KORTTI – KIUSAAMISEN SELVITTELYN LOMAKE (WILMA)

STOP-kortti löytyy Wilmasta oppilaan tiedoista "muistiot"- välilehdeksi. Jokaiselle tilanteessa mukana olleelle oppilaalle täytetään oma kortti.

STOP-kortti – Kiusaamisen selvittelyn lomake

S – Sovittelun järjestäjät ja osapuolet
T – Tilanteen kuvaus
O – Ohjaus (tuki ja toimenpiteet)
P – Pysytään ajantasalla/pidetään yhteyttä

STOP-kortti on Wilmassa täytettävä lomake, jota käytetään aina, kun tieto kiusaamisesta tulee ilmi. Sen tarkoitus on koota keskeiset tiedot tapahtuneesta, kirjata osapuolten näkemykset sekä sopia jatkotoimista. Lomake auttaa varmistamaan, että kiusaamistilanteet käsitellään johdonmukaisesti, ajoissa ja koulun toimintamallien mukaisesti. STOP-kortin tavoitteena on tukea oppilaan hyvinvointia, edistää avointa vuoropuhelua ja seurata sovittujen toimenpiteiden toteutumista. STOP-kortti auttaa luomaan kokonaiskuvan tilanteesta ja tukee koulun velvollisuutta puuttua kiusaamiseen. Lomake on osa ennaltaehkäisevää ja korjaavaa oppilashuollollista työtä, jonka tavoitteena on, että jokainen oppilas voi käydä koulua turvallisesti, kunnioitetuksi ja kuulluksi kokien.

STOP-korttia täytettäessä näitä tietoja on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä henkilön perusoikeuksille ja -vapauksille: etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, terveyttä koskevia tietoja, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettisiä ja biometrisiä tietoja henkilön tunnistamista varten.

Vastuuhenkilöksi katsotaan luokanopettaja/luokanvalvoja.

Selvittelystä ja seurannasta vastaava luokanopettaja/luokanvalvoja:
Huhta Petri Testiryhmä 7

Wilma valitsee automaattisesti luokanopettajan/-valvojan tilanteen selvittelyn ja seurannan vastaavaksi henkilöksi.

S – Selvittelyn järjestäjät ja osapuolet

*Osapuolten nimet (määrää muistion otsikon)

*Päivämäärä

Opiskelijan nimi

Vismatesti oppilas

Opiskelijan koulu:

Putaan koulu

Opiske

Visma

Muista lisätä luokanopettaja/luokanvalvoja listaan.

Selvityskeskustelussa mukana olevat opettajat *

Selvityskeskustelussa mukana oleva henkilökunta

Muut osallistuneet

Esim. koulupsykologi tai muut koulun ulkopuoliset toimijat.

Korttiin tulee merkitä tilanteen osapuolten nimet, sillä ne määrittävät muistion otsikon. Otsikointi helpottaa muistion löytämistä esimerkiksi seurantatapaamisissa.

'Selvityskeskustelussa mukana olevat opettajat'- kohtaan Wilma valitsee automaattisesti sen, kenen Wilmalla kirjaukset tehdään. Muut mukana olevat on lisättävä valikosta.

Jos selvityskeskustelun pitää muu kuin luokanopettaja tai -valvoja, tulee luokanopettaja/-valvoja lisätä erikseen osapuoleksi. Näin varmistetaan, että muistio toimitetaan myös hänelle tiedoksi.

Selvityskeskustelussa mukana oleva henkilökunta voi olla esim. koulunkäynninohjaaja ja/tai koulunuoriso-ohjaaja.

T -Tilanteen kuvaus

Miten kiusaaminen on tullut ilmi? Mitä on tapahtunut? Milloin? Missä? Miksi? Kuinka usein? Ketkä olivat paikalla?

Tapahtumat:

Tilanteen kuvauksessa on hyvä tuoda ilmi kaikkien osapuolten kokemukset asiallisesti ja neutraalisti ilman omia tulkintoja. Huolehdi, ettei mukaan sisälly arkaluonteisia henkilötietoja. Tällaisia tietoja ovat mm. etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, terveyttä koskevia tietoja, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettisiä ja biometrisia tietoja henkilön tunnistamista varten.

O - Ohjaus (tuki ja toimenpiteet)

Tukitoimenpiteet tähän mennessä

Mitä on sovittu? Miten osapuolet toimivat jatkossa? Konkreettisia toimenpiteitä kiusaamisen loppumiseksi? Välttämättömät toimenpiteet? Miten toimenpiteitä toteutetaan (kuka, mitä ja milloin)?

Koulun ja huoltajien suunnittelemat jatkotoimenpiteet ja tuki?

ALLAOLEVA TIETO EI VÄLITY HUOLTAJALLE

Lapsen/nuoren ajatuksia mitä hän tarvitsisi tilanteen muuttumiseksi ja tueksi

Ohjaus-kohta täytetään yksilöllisesti jokaisen oppilaan osalta. Siihen kirjataan ainoastaan sen oppilaan tuki ja toimenpiteet, jonka korttia parhaillaan täytetään.

Tukea ja toimenpiteitä suunniteltaessa on tärkeää huomioida:

- yksilötaso (Miten ja millä keinoilla tilanteen osapuolia tuetaan henkilökohtaisesti?)
- ryhmätaso (Miten ja millä keinoilla opettajat/ohjaajat voivat tukea tilanteen osapuolia esim. tuntityöskentelyssä koko luokkaryhmän kanssa?)

Lisäksi tässä kohdassa on tärkeää käydä keskustelua oppilaan huoltajien kanssa. Tarkoituksena on sopia selkeästi:

- miten koulu sitoutuu tukemaan oppilasta
- miten huoltajat sitoutuvat toimimaan ja tukemaan lasta

Näin varmistetaan, että koulun ja huoltajien tuki on suunnitelmallista, yhteisesti sovittua ja oppilaan tarpeisiin sopivaa.

P - Pysytään ajantasalla/pidetään yhteyttä

Selvityskeskustelun jälkeen (n. 1 viikko), pidetään seurantatapaaminen. Merkitse seurantalaatikoon seuraavan tapaamisen päivän seuraavakin seurantatapaamiset kirjataan samalle STOP - kortille.

Onko tilanne muuttunut? Miten? Miltä tilanne tällä hetkellä tuntuu ja miten jatketaan eteenpäin?

Seurantatapaamisen pvm.	Tilanne tällä hetkellä?
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Muista merkitä seurantatapaamisen päivämäärä lomakkeelle.

Kaikki samaan tilanteeseen liittyvät toimenpiteet kirjataan aina samalla STOP -kortille.

Lisää rivejä saa "+" -painikkeesta. **Kirjataan aina kun tehdään yksikin toimenpide.**

Tietojen näkyminen ja luovutus

Lukuoikeus opettajilla

Lukuoikeus henkilökunnalla

Riveille lisätään ne opettajat, joille halutaan antaa lukuoikeus muistioon. Nämä henkilöt eivät saa muokata muistiota, mutta näkevät kirjatut tiedot.

Riveille lisätään ne henkilökuntaan kuuluvat, jotka eivät ole opettajia, ja joille halutaan antaa lukuoikeus muistioon. Nämä henkilöt eivät saa muokata muistiota, mutta näkevät kirjatut tiedot.

Jaetaan muistio niille henkilöille, joiden on tärkeä tietää tilanteesta. Näin hekin voivat seurata oppilaiden vuorovaikutustilanteita.

Julkaisu huoltajille ja opiskelijoille

Muistio näytetään huoltajille ja opiskelijalle Wilmassa kenttiin annetuista päivämääristä lähtien. On tärkeä ottaa huomioon, että selvityskeskustelut eivät kaikilla osapuolilla tapahdu välttämättä samaan aikaan, joten tieto saavuttaa huoltajat sen mukaan milloin selvityskeskusteluja on käyty.

Julkaisupäivä huoltajille

Julkaisupäivä opiskelijalle

Tallenna tiedot

Peruuta

Lomakkeen ollessa valmis, julkaistaan se huoltajille sekä oppilaalle.

Lomakkeen julkaisupäivällä voi määritellä milloin tieto lähtee huoltajille. Mikäli julkaisupäivää ei aseta, tallentuu täytetyn kortin tiedot vain oppilaan tietoihin.

YHTEYSTIETOJA/LINKKEJÄ

<https://www.tornio.fi/kasvatus-ja-opetus/opetuspalvelut/perusopetus/>

<https://ylitornio.fi/kasvatus-ja-opetus/perusopetus/>

<https://www.positiivinenoppiminen.fi/hyvaa-kasvua-opetussuunnitelma/>

<https://sovittelu.com/vertaissovittelu/verso-kouluille-ja-oppilaitoksille/>

<https://www.sovittelulappi.fi/>

<https://poliisi.fi/tee-rikosilmoitus>

<https://lapha.fi/lastensuojeluilmoitus>

Lähde: <https://www.positiivinenoppiminen.fi/hyvaa-kasvua-opetussuunnitelma/>

